

Hästkörkortet – vad hände med det?

Text: Nicole Pergament

Ingress

Kommer du ihåg att det för en del år sen talades om det så kallade Hästkörkortet? Ett ”körkort” på häst som skulle ge hästägare och blivande hästägare bättre kunskaper om hästens behov och om vilka krav som ställs i djurskyddslagen? Bakgrunden var att allt fler människor skaffade häst utan att kunna häst. Det menade i alla fall de professionella inom Hästsverige som i början av 2000-talet började utfärda varningar om att många hästar tog skada på grund av bristande kunskaper hos ägarna. Det fanns till och med de som menade att ett obligatoriskt körkort borde införas för alla som vill hålla på med häst.

Text

Under detta millennium har Sverige utvecklats till Europas hästtätaste land, i alla fall om man räknar per capita. På tusen invånare går det idag 31 hästar. Något färre var de i början av 2000-talet. Det kommersiella Hästsverige, det vill säga travet, galoppen, ridsporten och ridskolorna ägde då tillsammans ca 60.000 hästar. De övriga, eller närmare bestämt 220.000, användes som hobby- eller fritidshästar. Det var alltså dessa privata hästars väl och ve som man hade börjat oroa sig för.

- *Vanvård och misskötsel av hästar är ett växande och mycket stort problem, sade till exempel länsveterinären i Skåne till Sydsvenskan den 25 juni 2001.*

Länsveterinären påtalade att många köpte häst utan att ha den ekonomi som krävdes och att andra skaffade sig sommarhästar utan att veta hur de skulle ta hand om dem.

Idén kom från Dalarna

År 2003 tog Länsstyrelsen i Dalarna med hjälp av EU-pengar fram ett utbildningsmaterial som ”*på ett enkelt och lättåtkomligt sätt kan förmedla viktiga grundkunskaper för hästhållare.*” I studiecirkelform skulle man lära hästägare och blivande sådana vad det innebär att ha häst och vilket ansvar man har som hästägare. Materialet bestod av en pärm med faktablad med ambitionen att täcka in det mesta: ekonomiska förutsättningar för att ha häst, regler kring försäkring, hästpass, allemansrätt, transporter, hästar i trafiken, vad man bör tänka på vid köp av häst, kontraktsskrivning och veterinärbesiktning, hästens behov av utevistelse och sociala kontakter, olika typer av uppstallning, ventilation, el- och brandsäkerhet, utfodring och näringsbehov, skötsel, vård, säkerhet vid hantering, smittskydd,

vaccinationer, vanliga sjukdomar och krav i djurskyddslagen. Studiecirkelarna beräknades omfatta 5 x 3 timmar. Endast ett fåtal praktiska övningar ingick. Projektet presenterades år 2003 under namnet "Hästkörkortet Dalarna".

Snart började även andra länsstyrelser runt om i landet att ta efter Dalarnas initiativ, man anställde projektledare, kopierade och modifierade Dalarnas faktapärm eller också tog man fram sitt eget, snarlika utbildningsmaterial. Olika studieförbund engagerades liksom de lokala ridsportförbunden. Nu skulle här utbildas!

Svalt intresse

Men det gick ganska trögt. Tvärtemot förväntningarna var det få hästägare som hörsammade uppmaningen. Det blev svårt att fylla studiecirkelarna. Vad berodde det på? Förstod inte de nyblivna hästägarna att de inte kunde allt de behövde kunna? Det verkade inte bättre. Så här kunde till exempel inläggen på webben se ut när hästägarna sinsemellan diskuterade nyttan av ett hästkörkort (namnen är fingerade):

Hästkörkort något för mig?

Fick medborgarskolans nya katalog i brevlådan, och såg att de skulle ha häst körkurs. Priset och platsen var överkomligt, men frågan är om det är värt tiden? Någon som har gått den utbildningen och kan berätta lite vad man lär sig? Står så här i annonsen: 'Stall och hagemiljö, bete/gödsel'. Inget större värde för mig, jag kommer aldrig att ha henne hemma, så det är ju inackorderings stallet rutiner som gäller fast det kan ju för alltid världen vara bra att kunna lite själv också. Djurskydds bestämmelser, el och brand säkerhet känns också inte så där nödvändigt, mer som att "det inte kan skada" att veta.

Lotta

Lotta, du är omgiven av människor med de kunskaper du eventuellt kan få på en sådan kurs Fråga bara....

Tommie

Gulledej inte trött på alla dumma frågor då? Det var nog ganska många som himlade med ögonen när de fick veta att den där tokiga kärringen hade gått och köpt sig en häst.

Lotta

Du har ju hållit liv i pållan nästan 1 år. Jag tror att du klarar dig utan kurs. Fråga dom du har runt i kring och fråga allt du kan här, det finns inga dumma frågor...

Malin

Ja vad hadde jag gjort utan er alla? En jätte buket till er alla!

*Har nu slängt inbjudan om häst körkort i pappers korgen, kändes inte riktigt som något för mig heller, verkade ju vara mest om stall/bete/el och sånt och det är ju stall ägarens rutiner som gäller.
Lotta*

Bara det att Lotta inte alls ansåg det nödvändigt att kunna något om djurskyddsbestämmelserna visar hur nödvändigt det i själva verket var. Hade hon vetat att det i första hand är hon som djurägare som i juridisk mening är ansvarig för hur hennes häst har det kanske hon hade tänkt annorlunda. Istället ifrågasatte Lotta om det verkligen var värt att offra de 15 timmar som krävdes för kursen.

Hur pass representativ just Lotta var för andra nyblivna hästägare kan ju i och för sig diskuteras. Men hur det nu än var med den saken så kan man inte annat än undra om det var hennes och andra hobbyhästägares halsstarriga ointresse som fick ivrarna av ett hästkörkort att vässa klorna ytterligare? Bara ett år efter att idén hade kläckts i Dalarna fick nämligen den dåvarande jordbruksministern ta emot följande fråga i riksdagen:

Fråga 2003/04:697 av *Sven-Erik Sjöstrand* (v) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist om hästkörkort

Fler och fler människor skaffar i dag häst, vilket är mycket positivt, men samtidigt blir det allt vanligare att djurskyddsinspektörer upptäcker fall av vanvård av hästar. Det är mycket ovanligt att människor vanvårdar sina hästar på grund av dumhet eller elakhet, utan i de flesta fall handlar det helt enkelt om brist på kunskap. Människor som äger hästar ska självklart ha kunskap och förmåga att tillgodose sin hästs behov på bästa vis, men så är det tyvärr inte alltid i dag. För att hejda den dåliga utvecklingen, bör hästägare genomgå en grundläggande utbildning om hästhållning eller på annat sätt visa att de har nödvändiga kunskaper om hästens behov. /.../ Vad avser ministern att göra för att följa upp initiativet i Dalarna och verka för att Statens jordbruksverk får i uppgift att undersöka möjligheterna att införa ett "hästkörkort" i hela landet?

Av jordbruksministerns svar framgår att hon visserligen ansåg att ”varje person som avser att skaffa en häst eller ett annat sällskapsdjur är skyldig att skaffa sig tillräcklig kunskap om djuret och dess behov samt om gällande lagstiftning” men att ansvaret för ett eventuellt hästkörkort borde falla på hästsektorns egna organisationer. Med ”hästsektorn” menade hon den kommersiella hästbranschen, det vill säga travet, galoppen, ridsporten, ridskolorna och aveln.

Varför var man så angelägen?

Att djurskyddsinspektörerna och länsveterinärerna, som själva var ute bland hobbyhästarna, många gånger kände en genuin och äkta oro finns ingen anledning att betvivla. Säkert hade de också fog för sin oro. Men var det verkligen dessa yrkesgruppers oro som var det enda eller ens det främsta motivet till att införa ett hästkörkort i Sverige? Njaj, troligen inte. Tittar man närmare på upprinnelsen till hela idén visar det sig att det från början också fanns andra krafter, krafter som drevs av andra ambitioner än ren och skär omsorg om hästarna.

I inledningen till den allra första utbildningspärmen i Hästkörkortets namn, den som gjordes i Dalarna, hänvisas nämligen till en statlig utredning från år 2000, kallad ”En svensk hästpolitik” (SOU 2000:109). Denna utrednings huvudsakliga syfte var inte, som man kanske skulle kunna tro, att se över djurskyddet för hästarna. Istället löd formuleringen ”*att skapa förutsättningar för att bevara och utveckla hästsektorn i Sverige*”. Och ”hästsektor” var ju som ovan nämnts travet, galoppen, ridsporten, ridskolorna och aveln – med andra ord just de organisationer som några år senare kom att stå bakom kraven på bättre hästkunskap i Sverige. Utredningsarbetet hade dessutom bedrivits ”*i nära samarbete*” med denna hästsektor. Och det var den här utredningen som fick den dåvarande landshövdingen i Dalarna, Gunnar Björk (c), att ta initiativet till ett möte med olika ”hästmänniskor” i Dalarna. Ett möte som bland annat utmynnade i idén till Hästkörkortet.

Att det troligen var utvecklandet av hästnäringen som låg bakom satsningen på hästkörkort också i andra län framgår av en notis i tidningen Landsbygdsnytt (nr 2002:2):

Från länsstyrelserna är vi mer eller mindredelaktiga i olika projekt för att utveckla hästnäringen. De kan ha olika profil, men syftet är ofta detsamma – skapa mötesplatser, bilda nätverk och få igång eller samordna processer som stimulerar till ekonomiskt bärkraftiga verksamheter, såväl för enskilda företagare som föreningar.

Med andra ord tycks det bakom Hästkörkortet och den förmenta omsorgen om de bortåt 220.000 hobbyhästarna också ha funnits en ambition att ”utveckla hästnäringen”. Kanske trodde man sig i den växande skaran hästägare ha funnit en ny marknad? Om dessas kompetens förklarades otillräcklig fanns ju här en enorm kunskapslucka att fylla! Hundratusentals hästägare skulle utbildas! Och vem skulle kunna göra det bättre än den så kallade hästsektorn, det vill säga – återigen – de som professionellt ägnar sig åt trav, galopp, ridsport, ridskolor och avel? Blev körkortet obligatoriskt skulle detta dessutom ske vare sig hästägarna ville det eller inte!

Hästbranschens egen utredning

Men jordbruksministern hade alltså förklarat sig ovillig att vidta några åtgärder för att införa ett obligatorisk körkort för landets alla hästhållare. Hästbranschen lät då göra en egen utredning med hjälp av sin egen stiftelse, *Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande* (numera *Hästnäringens Nationella Stiftelse*). Under utredningens gång fördes samtal med företrädare för ett antal länsstyrelser och vuxenskolor vilka bekräftade att det varit svårt att få ett tillräckligt stort intresse och tillräckligt många deltagare till studiecirklarna. Man påtalade även problemen med att uppdatera, komplettera och vidareutveckla utbildningsmaterialet, i synnerhet som det endast fanns att tillgå i pappersform. Ett annat problem var att upplägget var alltför teoretiskt. Att handha häst handlar ju till syvende och sist ändå mest om praktik. Men vad gäller frågan om att göra hästkörkortet obligatoriskt lät det så här när utredaren, Elisabeth Backetman, den 14 december 2006 lade fram sin slutrapport:

Propåerna om att ta ett nationellt grepp kring hästkörkortet och göra det till ett obligatorium för alla hästägare, som har framförts till Nationella Stiftelsen, avvisas. Det är ett långtgående krav vars ambitioner i och för sig är vällovliga, nämligen att alla hästägare ska ha nödvändig kunskap om god hästhållning, men vars metoder medför ett antal oönskade konsekvenser. Ett obligatoriskt hästkörkort förutsätter ytterst att någon instans ska avgöra vem som inte har tillräckliga kunskaper för att få införskaffa och hålla häst. /.../ Dessutom är risken att ett obligatoriskt hästkörkort inte skulle uppmuntra till ökat lärande och kunskapsinhämtning utan snarare uppfattas som ett tvång.

Med stor sannolikhet satte Elisabeth Backetman här huvudet på spiken. Vem var det som skulle avgöra vem som var lämplig att ha häst och vem som inte var det? Att låta hästsektorn ta hand om detta skulle nog ha uppfattats som ytterst provocerande. Bland privata hästägare finns det många som riktar skarp kritik mot det djurskydd som praktiseras inom delar av hästsektorn, en kritik som inte har blivit mindre av de förseelser inom travsporten som uppmärksammats i media de senaste åren.

”Rätt kunskaper”

Men att påstå att ansträngningarna bakom Hästkörkortet enkom skulle handla om att utveckla hästnäringen är ändå lite orättvist. Vad man också var ute efter var en samsyn. Inom hästsektorn fanns det starka krafter som jobbade för att alla skulle vara överens om ”*vilka baskunskaper, praktiska färdigheter och värderingar varje person som ansvarar för en häst bör ha*”, men också för att ”*rätt kunskap och förhållningssätt*” skulle föras vidare:

Många av de nya hästägarna har inte med sig längre sedan barnsben vad det handlar om att hålla djur eller hästar. De har inte det praktiska handlaget "medfött" och det har inte ett tränat "öga". Mycket av det praktiska kunnandet som tidigare överfördes mellan generationerna har gått förlorad.

/.../

Det finns idag en bra struktur med t.ex. bra ridskolor, yrkesutbildning och ungdomsverksamhet. Ändå hörs varningssignaler som t.ex. att hästar inte får vara hästar, insikt ersätts av åsikt och att måttstocken ersätter "hästögat". Mot denna bakgrund kan man fråga sig var det brister. Men man kan också fråga sig vad som krävs för att få till stånd en högre kunskaps- och kompetensnivå bland landets hästägare och då med särskild fokus på de 220 000 s.k. hobbyhästarna och dess ägare.

Texten är hämtad ur ännu en slutrapport från Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande, gjord år 2007 i samarbete med Svenska Ridsportförbundet och med finansiering av Statens Jordbruksverks satsning på "Livskraftigt Hästföretagande". Projektet kallades Hästhållning med kvalitet – för hästägare. Syftet var bland annat att "hjälpa hästägare att känna sig trygga i sin roll".

Fortfarande var man alltså oroad över kunskapsbristen hos landets hobbyhästägare och störst anledning till oro gällde dem som man inte kunde nå eller påverka via sina egna kanaler:

En stor utmaning ligger också i att nå ut till många av hästhållarna/hästägarna inte minst dem som inte är engagerade i en ridklubb eller rider på ridskola. Här ligger en stor utmaning.

För att försäkra sig om att rätt kunskaper och värderingar skulle nå också dem som inte ville rida på ridskola eller vara med i någon ridklubb hade man redan året dessförinnan börjat utbilda de stallvärdar som hyr ut stallplats till privata hästägare. Med det så kallade Stallvärdprojektet ville Nationella Stiftelsen "höja stallvärdarnas status och förtydliga deras roll som spridare av god hästhållnings-kunskap".

I samma anda gjorde man på länsstyrelsen i Dalarna en uppföljning av Hästkörkortet, nu med satsningen på en "Uppfödarskola". Som ett av skälen härtill angavs bland annat:

"Forna generationers hästkarlar, som besitter en enorm kunskap och erfarenhet, blir färre och färre. Den vanligaste hästuppfödaren idag är en kvinna i medelåldern som bedriver avel på ett fåtal ston och som i regel inte har någon lantbruksbakgrund. Detta gör att det finns ett ökat behov av utbildning och information."

En ganska intressant programförklaring, inte minst ur ett genusperspektiv. Så länge det var män som sysslade med avel tycktes de kunna sköta kunskapsförmedlingen på egen hand,

”från generation till generation”. Men så snart samma sak görs av medelålders kvinnor föreligger tydligen ett utbildningsbehov.

Så vad hände sen?

Idag verkar Hästkörkortet vara en mer eller mindre avsmnad företeelse. Googlar man på hästkörkort finns inte mycket aktuellt att hämta. Enstaka kurser eller studiecirkel kan gå att hitta här och där i landet. Men de verkar i stor utsträckning ha tagits över av privata nätverk och enskilda företagare som kallar sig ”hästkonsulter”.

Inom hästsektorn tycks man mer eller mindre ha gett upp studiecirkeltanken till förmån för webbaserade kunskapsprojekt. På Hästnäringens Nationella Stiftelses hemsida kan man idag ladda ner en ”Ha Hästguide” producerad år 2008. Guiden är på ynka femton sidor vilket känns rätt tunt efter så många års ansträngningar, utredande och storvulna ord om kunskapsbehov och med tanke på att inte mindre än 20 olika hästorganisationer påstår sig stå bakom. Var det verkligen inte mer än så hästägarna behövde lära sig?

Från Dalarnas Ridsportförbund kan man faktiskt fortfarande beställa studiecirkelmaterialet till Hästkörkortet om man själv vill ordna en studiecirkel eller kurs.

Vad gäller Ridsportförbundets övriga distrikt arrangerade några hästkörkortskurser så sent som 2007 men idag kan man inte längre söka på ”Hästkörkort” på distriktens hemsidor. Istället kan man genom menyvalet ”Hästkunskap” länka sig till Centralförbundets hemsida. Och här finns en hel del (varav mycket är väldigt bra!) att hämta för den vetgirige. Här finns alla de rubriker som också fanns i Hästkörkortets kursmaterial och lite till. Men framför allt: på ett bra mycket roligare, mer pedagogiskt och mer tillgängligt sätt; spel där man kan testa sina kunskaper och till exempel lära sig hästens olika anatomiska delar, sökfunktionen ”Hästoteket”, pedagogiska illustrationer om hur du visiterar din häst och en hel del annat. Hur välbesökt denna sida är framgår inte. Och fortfarande är det teoretiska och inte praktiska kunskaper som förmedlas. Men i alla fall: här finns inget tvång och inga avgifter och det finns tillgängligt för alla...